

MARGARIDA TORRA: NOTÍCIES DE BRUIXERIA AL TERME DE TAVERTET

Com podem comprovar, si consultem els escassos estudis que sobre aquest tema s'han fet a la nostra comarca; durant el primer quart de segle XVIII Osona com tot el Principat pateix una onada de processos i persecucions per bruixeria. Procedent de França, la caça de bruixes i en menor grau de bruixots es deixa sentir amb especial intensitat a Catalunya.

No es tracta només d'un fenomen social patològic de «Bojeria col·lectiva». La crisi moral barroca afectava a una Catalunya despoblada i deprimida que vivia moments socials difícils i males anyades. És dins aquest tens marc històric on podríem situar a Margarida Torra. Les notícies que en tenim són poques; una partida de defunció¹, trobada per R. Ginebra durant un buidatge de l'arxiu parroquial de Tavertet. El rector del moment, escriu amb la brevetat pròpia del tràmit i les limitacions de la seva escassa formació; ens diu solsamant que Margarida Torra fou enterrada el 16 de febrer de 1619 al vas de la Torra, masia d'on procedia Margarida. Segueix dient que la seva mort ocorregué al castell de Savassona, on estava empresonada sota l'acusació de bruixeria i que amb l'autorització del Vicari General de Bisbat se li digueren quatre misses. Posteriorment, està posada, una nota al marge on el sacerdot escriu: «lo terratge està pagat».

De cara a obtenir més informació al respecte del cas he

consultat els processos de bruixeria portats a terme a les mateixes dates en que moria Margarida Torra, avui conservats a l'arxiu de la vegueria de Vic², però en cap d'ells apareix inculpada i ni tan sols citada, tampoc en els treballs que sobre el tema s'han fet a casa nostra, l'article de F. Sena publicat a la revista AUSA³ i l'estudi a A. Pladevall⁴ publicat a la revista Montseny. Tanmateix, però el fet de revisar aquest material ens dóna una idea aproximada sobre quin podia haver estat l'entorn en que es mogué i fou empresonada.

Tot fa pensar que qui empresonà a la presumpta bruixa de la Torra fou el molt noble Antoni Vila i de Savassona, Governador General i Baró de Savassona, Taradell, Rupit i Cornil (Tavertet) o en tot cas, pel procurador fiscal de les seves baronies Baltasar Pià. Ambdós personatges els trobem ja, en dos coneguts processos per bruixeria,, el primer i més conegut és el que es va dur a terme entre els anys 1619-20 i on es condemna a mort Francesca Trèmol, Margarida Joaneta i Antònia Rosquellas totes de la sagrera de Viladrau, procés estudiat i publicat en par per F. Sena en l'article anteriorment citat. El segon i més interessant pel que fa al cas de Margarida Torra és l'ocorregut el 19 de juny de 1619, el mateix any mort Eufràsia Puig de Rajols, Joana Trias les dues del terme de Sant Vicenç de Susqueda, a Joan Boherats peraire de Rupit dit també «El

monjo vell» i a Pere Torrent, pastor de les Encies. Podria haver estat aquest el procés que esperava Margarida Torra? Possiblement no ho sabrem mai, però les dates i la procedència dels encausats ens fa pensar que la suposició no és del tot aventurada.

Ens dóna també una informació abundant sobre la bruixeria a la zona un altre procés, en el qual va tenir lloc a la cuna del senyor del Cabrerès, Francesc de Montcada, entre 1619 i 1620. Litigi que acabà finalment sense sentència, l'última notícia que en tenim és la petició per part del defensor d'una de les quatre encausades, de traslladar el cas davant el reial consell, ja que desconfiava de la imparcialitat del tribunal constituït a l'Esquirol.

No és difícil d'imaginar qui podria haver estat Margarida Torra. Possiblement seria una dona soltera, ja que el document no cita marit, com sol ser habitual en la documentació de l'època en el cas de dones casades o vídues. Per tant una persona segurament marginada, que vivia relativament allunyada de Tavertet i sobre la qual recaurien tot tipus de malfiances i supersticions. El seu no era un cas aïllat. Les ja citades Eufràsia Puig i Joana Trias eren dues dones grans, vídues i d'origen estranger, també Joan Boherats anomenat el «Monjo vell» que probablement hauria estat un religiós enclaustrat que era a l'hora sacristà i enterraments o d'Elisabet Fabraguer anomenada la «Ferre-

ra vella» una de les inculpades en el procés de l'Esquirol.

Amb tot si hagués estat processada ho hauria estat pels delictes que habitualment s'imputaven a les bruixes i que A. Pladevall sistematitza en el treball que he citat. Majorment eren acusades d'infanticidi, de donar Golls⁵ neular collites, matar bestiar i fer caure pedra. Totes desgràcies habituals i pròpies de la societat rural de l'època. Calamitats, com a mínim, difícils d'imputar a bruixeries i encanteris.

Pel que fa a les pràctiques màgiques que podria haver dut a terme la Torra, la documentació és generosa. Apart dels conjurs que provocarien les desgràcies que he anomenat més amunt, el que més troben a les confessions de suposades bruixes i bruixots són les Juntes o Akelarres. S'acudia a aquestes reunions untant-se el cos amb substàncies de composició excitant o al·lucinògenes que feien «Volar» a qui les utilitzava. Un cop aplegats aquests personatges renegaven de la seva Fe i adoraven el Diable que solia aparèixer en forma humana o de carbó. Els Akelarres solien acabar, segons s'explica en els processos, en sòrdides orgies. En una d'aquestes juntes podria ha-

ver participat la suposada bruixa de la Torra. En el procés en que és condemnat a mort, Pere Torrents relata un suposat akelarre ocorregut vers 1617 a les Palanques de Casserres on el dimoni se l'endugué pels aires, allí afirma haver-se trobat amb els seus companys de judici i amb altres coneguts així com a: «Moltes altres bruixes i bruixots, que jo no coneixia, perquè no eren de la meua comanda i companyia»⁶. Tampoc no sabrem mai si ella estava allà, fins i tot és molt probable que Pere Torrents parlés pressionat pels seus acusadors. El que sí sembla cert que no morí de forma violenta, les causes més probables de la seva mort foren la seva possible avançada edat, les males condicions de la presó del castell de Savassona o les dues causes unides. Per altra banda res ens fa pensar que fos torturada ja que aquest era un procediment d'investigació judicial perfectament legal que es solia dur a terme durant el judici davant de notari i s'aixecava acta. Les tortures més utilitzades a la comarca d'Osona eren el poltre i la torsió de membres.

L'únic que sembla possible concloure, després de tantes suposicions més o menys arrisca-

des; és que, Margarida Torra va ser, com tantes d'altres, la víctima que demanava una societat en tensió com la Catalana del segle XVII. El fenomen no és, com sovint es vol creure, iniciatiu del poder. Cal tenir en compte que Catalunya no actuà l'inquisició, malvista com a institució Castellana no arrelada al nostre País. Tampoc els poders polític i religiós semblen estar darrera la persecució, ja que tant el bisbe de Solsona contrari a l'execució de bruixes com el mateix Felip III que escriví al Virrei Duc d'Alcalà instant-lo al perdó d'aquestes⁷, semblen perplexos davant les dimensions desbordants que prengué el problema al Principat.

1. Parroquials. Tavertet Sant Cristòfol D/1 (1595-1687).

2. Inclòs en l'arxiu Episcopal de Vic.

3. F. Serra. AUSA-Vol. (68-71), pàg. 53-62.

4. A. Pladevall. Monografies del Montseny nº 1 (1986) «Persecució de Bruixes a les comarques de Vic a principis del segle XVII».

5. Malaltia endèmica propicia a zones muntanyoses aïllades, consistent en la inflamació de la glàndula Tiroides.

6. Procés transcrit en part per A. Pladevall en el treball ja citat.

7. Documents citats per A. Pladevall en el treball ja citat.

TRANSCRIPCIÓ

Lo terratge ja està pagat

«Tretze de Febrer de mil sis-cents dinou fou soterrada Margarita Torra de la parròquia de Tavertet en lo cementiri de la dita parròquia, en lo vas de la torra de dita parròquia; va morir en la presó del castell de Savassona sens confessar ni combregar ni ningun sagrament, i lo Bisbe d'Osona Vicari General m'envià una carta que l'entarrés i dita Torra era inculpada de bruixa que per aquest afctes està ara en dita presó. Fou soterrada sens misses i après li digueren quatre misses.

Tavertet, St. Cristòfol D/1(1595-1687)